

svensk scenkonst
arbetsgivare för musik, dans och teater

Till
Utbildnings- och kulturdepartementet
Kulturenheten
103 33 STOCKHOLM

Sänds även per e-post till:
marika.unby@educult.ministry.se

Stockholm den 20 oktober 2006

Yttrande över SOU 2006:42 – Plats på scen

Svensk Scenkonst, som inbjudits att lämna synpunkter på det rubricerade betänkandet, får härmed framföra följande.

Inledning

Utgångspunkten för betänkandets överväganden och förslag är mäns och kvinnors lika rätt till delaktighet till scenkonsten i egenskap av upphovsmän, konstnärlig personal, tekniker, administratörer och publik. Svensk Scenkonst delar självfallet detta synsätt.

Kommittén har gjort ett omfattande och genomgripande arbete med att belysa olika aspekter av jämställdhetsproblematiken inom scenkonstområdet. Ett mångfacetterat material redovisas i betänkandet som kommer att kunna ligga till grund för ett fortsatt utvecklingsarbete såväl inom branschen som helhet som inom enskilda institutioner.

Svensk Scenkonst bedriver sedan några år ett utvecklingsarbete kring jämställdhetsfrågor inom branschen. I utvecklingsarbetet har främst ingått seminarieverksamhet och utbildning på skilda nivåer. Mest uppmärksammas har varit en ettårig utbildning riktad till tänkbara kvinnliga scenkonstchefer arrangerad tillsammans med Teaterförbundet. Även i kollektivavtalsförhandlingar med de anställdas organisationer har jämställdhetsfrågor beaktats.

Svensk Scenkonsts ambition är att tillsammans med sina medlemmar fortsätta att driva jämställdhetsfrågorna inom branschen och finner det material som kommittén presenterat vara ett stimulerande underlag för det fortsatta utvecklingsarbetet. Svensk Scenkonst har nyligen antagit ett nytt mål- och visionsprogram för verksamheten de närmaste åren. Inom verksamhetsområdet branschutveckling har vi därvid beslutat att tillsammans med medlemmarna driva ett antal utvecklingsfrågor. Olika vägar att arbeta med jämställdhetsplaner och jämställdhetsintegrering hör till de prioriterade områdena.

Statlig styrning av scenkonsten

Svensk Scenkonst konstaterar att det skett en successiv förändring av den statliga styrningen av scenkonsten under de senaste åren. Hittills har detta tagit sig uttryck i att ett antal kommittéer tillkallats med uppgift att behandla olika aspekter på scenkonsten. För närvarande ligger närmare 2500 sidor betänkandetext på institutionernas bord för yttrande. Därefter kan det förväntas att olika styrsignaler kommer att sändas ut från regeringen och/eller Kulturrådet som på olika sätt kommer att påverka verksamheten vid institutionerna.

Svensk Scenkonst fruktar den betydande inskränkning i den hävdvunna konstnärliga friheten som kan bli effekten om alla de förslag som nu är uppe till prövning skulle komma att genomföras. Svensk Scenkonst, som är branschorganisation för arbetsgivare inom området, ser som sin uppgift att särskilt lyfta fram och diskutera denna aspekt på de föreliggande förslagen i betänkandet. Kommittén för jämställdhet inom scenkonsten är den utredning som i sitt betänkande tydligast tar upp ett principiellt resonemang kring dessa frågor.

Kommittén behandlar under rubriken ”1.1.7 Konstnärlig frihet som argument mot förändring” den vedertagna principen om armlängds avstånd mellan statsmakten och kulturlivet. Kommittén hävdar att kravet på konstnärlig frihet inte får stå i vägen för behovet av att på olika sätt öka jämställdheten inom scenkonstområdet. Som ovan sagts instämmer Svensk Scenkonst i behovet av att ge kvinnor och män samma möjligheter att verka inom ett dynamiskt scenkonstliv. När detta är sagt kan dock konstateras att det föreligger en risk för oönskade effekter om staten på för många sätt samtidigt lägger olika slag av restriktioner på den konstnärliga friheten. Svensk Scenkonsts åsikt är att tillämpningen av principen om armlängds avstånd mellan kulturens utförare och bidragsgivare i allt väsentligt fungerat väl och haft stor betydelse för uppbyggnaden av det mångfacetterade scenkonstliv som Sverige äger. Svensk Scenkonst instämmer i att hinder för konstens demokratisering måste undanröjas, men har uppfattningen att detta kan ske utan att rucka på institutionernas självständighet. Det ligger i högsta grad i branschens eget intresse att så sker och Svensk Scenkonst påtar sig gärna uppgiften att i den mån det behövs vara pådrivande i frågan.

All erfarenhet av hur förändringar av olika verksamheter blir mest verkningsfulla och bestående lär oss att initiativen och kraften måste komma inifrån och inte påläggas som ett krav utifrån. Enligt kommitténs förslag skall flera statliga myndigheter engageras i arbetet att formulera detaljerade mål, utforma riktlinjer och stå för uppföljning och utvärdering. Enligt Svensk Scenkonsts uppfattning kommer bäst resultat att uppnås om så mycket som möjligt av detta arbete utformas som ett åliggande för branschen gemensamt och i form av generella riktlinjer för varje institution. Det finns stora möjligheter för institutionerna att lära av varandra liksom för Svensk Scenkonst att genom sina internationella nätverk inhämta erfarenheter och exempel från andra länder.

Kommittén föreslår att principen om armlängds avstånd behöver omförhandlas. Det framgår dock inte av betänkandet vem som skall förhandla med vem. Eftersom Svensk Scenkonst som ovan sagts finner denna princip vara av utomordentligt stor betydelse för den fria scenkonsten kommer vi att under kommande verksamhetsår ta initiativ till en djupgående diskussion kring denna princip utifrån

utgångspunkten att den ska kvarstå oförändrad, men inte förhindra modernisering och demokratisering.

De tre övergripande jämställdhetsmålen för regeringens politik

Kommittén föreslår tre övergripande jämställdhetsmål för regeringens politik på scenkonstområdet:

Män och kvinnor ska ha samma rätt och möjlighet till deltagande i, inflytande över och delaktighet i scenkonsten.

Svensk Scenkonst instämmer i syftet med målet, men föreslår att detta mål för att öka tydligheten istället formuleras på det vis kommittén själv beskriver målet på s. 194: ”Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara en del av scenkonsten, att uppleva scenkonsten och att ägna sig åt eget skapande.”

Kvinnor och män som är verksamma inom scenkonsten ska ha samma möjligheter och villkor ifråga om utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.

Svensk Scenkonst välkomnar möjligheter som innebär att kvinnor och män i branschen ges reella möjligheter att försörja sig, liksom att de ges ekonomisk trygghet och självständighet som pensionärer. I dagsläget har vissa yrkesgrupper, t.ex. inom frigruppsvärlden, oacceptabla ekonomiska levnadsvillkor, både under och efter den yrkesverksamma delen av livet. Svensk Scenkonst ställer sig därför bakom kommitténs livscykelperspektiv, men föreslår en alternativ formulering för att uppnå ett mer entydigt mål: ”Kvinnor och män som är verksamma inom scenkonsten ska ha samma möjligheter och villkor ifråga om utbildning och betalt arbete.”

Kvinnor och män som är verksamma i scenkonsten ska ha samma möjlighet till kroppslig integritet.

Svensk Scenkonst instämmer i att både kvinnor och män ska ha denna möjlighet. Denna rättighet regleras emellertid i dagsläget redan av jämställdhetslagen och i ökande omfattning i institutionernas jämställdhetsplaner. Svensk Scenkonst ställer sig därför frågande till om detta

även behöver vara ett övergripande jämställdhetsmål för regeringens politik på scenkonstområdet.

I avsnitt 7.4 om sexuella trakasserier och trakasserier på grund av kön nämns att detta är ett betydande problem inom scenkonsten och kommittén föreslår att institutionerna initialt ska få i uppdrag att fokusera på arbetet mot dessa trakasserier i sitt kvalitativa jämställdhetsarbete på organisationsnivå. Svensk Scenkonst instämmer i kommitténs analys att bl.a. branschens frilansmarknad och det faktum att kroppen och blicken är arbetsredskap innebär speciella problem i arbetet mot sexuella trakasserier och trakasserier på grund av kön avseende de konstnärliga grupperna. Däremot stämmer det inte, såsom kommittén påstår, att det inte finns några undersökningar inom scenkonstområdet rörande omfattningen av trakasserier. Flertalet av de stora tal- och musikteatrarna genomför regelbundet medarbetarundersökningar där förekomsten av trakasserier undersöks. En granskning av dessa undersökningar medger inga bestämda slutsatser, men ger vid handen att trakasserier förekommer i alltför stor utsträckning, samtidigt som anmälningar av sexuella trakasserier är mycket ovanligt. Svensk Scenkonst anser att branschen därför bör fortsätta att arbeta med en ökad medvetenhet om vad sexuella trakasserier och trakasserier på grund av kön innebär och att ett förebyggande arbete bör prioriteras. En ökad dialog på området är önskvärd och Svensk Scenkonst har som mål att föra upp ämnet på dagordningen via utbildningar och samrådsorgan, liksom att skapa möjligheter till ett branschgemensamt samtal om institutionernas arbete med sina jämställdhetsplaner.

Kulturrådets uppdrag som sektorsansvarig myndighet

Med hänvisning till vad som ovan sagts om branschens eget ansvar för att driva jämställdhetsfrågorna avstyrker Svensk Scenkonst förslaget att göra Kulturrådet till sektorsansvarig myndighet. Svensk Scenkonst tog exempelvis för några år sedan initiativ till att utveckla ett fördjupat system för egen utvärdering av scenkonstverksamhet kallat Bokslut för scenkonst. Efter ingående diskussion beslöts att Bokslut för scenkonst inte skulle ha någon koppling till Kulturrådet

eftersom det ansågs att det skulle bli hämmande för en kreativ utvärdering om det fanns risk att denna kunde påverka bidragsgivningen.

Svensk Scenkonst anser att den mest verkningsfulla utvecklingen inom jämställdhetsområdet kan åstadkommas om branschen själv med sina huvudmän får ansvar att driva dessa frågor. Med Svensk Scenkonst som samordnare och med ett branschgemensamt arbete för metodstöd skulle jämställdhetsutvecklingen kunna bli ett organiskt inslag i det ständigt pågående förändrings- och utvecklingsarbetet inom branschen. Varje institution skulle på detta sätt utifrån sina egna specifika förutsättningar och historia få möjlighet att utforma egna mål för jämställdhetsarbetet så att dessa blir en levande och angelägen del i arbetet med att uppfylla de övergripande verksamhetsmålen.

Svensk Scenkonst har vid upprepade tillfällen framhållit att institutionernas uppgiftslämnande till Kulturrådet och rådets hantering av de insamlade uppgifterna borde ses över så att materialet blir relevant såväl för rådet som för andra statistikanvändare. Det är därför med tillfredsställelse som Svensk Scenkonst läser kommitténs förslag att återrapporteringen mellan de regionala scenkonstinstitutionerna och Kulturrådet ska utvecklas. Det finns ett välgrundat önskemål hos de regionala institutionerna att göra återrapporteringen mer ändamålsenlig såsom beskrivs på s. 325-326 och Svensk Scenkonst vill betona vikten av kommitténs förslag att rapporteringsinnehåll och rapporteringsformer utvecklas i dialog med institutionerna och deras huvudmän. I samband med det utvecklingsarbetet bör även behovet av en förbättrad statistik inom jämställdhetsarbetet beaktas. Detta material måste utformas så att det blir användbart för branschens eget utvecklingsarbete och inte bara framstår som ett nödvändigt byråkratiskt ont.

Intensifiering av jämställdhetsintegrering på nationell och regional nivå

Svensk Scenkonst instämmer i att jämställdhetsintegreringen bör intensifieras på nationell och regional nivå. Ett sådant arbete kräver, precis som kommittén påpekar, att ledningarna för institutionerna tillägnar sig kompetens och visar

stark vilja i detta komplexa arbete. Svensk Scenkonst har som mål att genom en ökad dialog och erfarenhetsutbyte inom branschen kunna bidra med kunskap på området.

Integreringen av jämställdhetsperspektivet i de regionala och nationella verksamheternas olika delar måste dock ske med beaktande av medlemsinstitutionernas skilda förutsättningar. Ett sådant beaktande förutsätter att det är institutionerna själva, och inte Kulturrådet, som i samarbete med sina huvudmän formar jämställdhetsmålen utifrån den egna verksamhetens förutsättningar, liksom beslutar om vilka åtgärder som ska vidtas, för att sedan rapportera till huvudmännen och föra en dialog om arbetets framåtskridande. På så vis är det också möjligt att ta hänsyn till olikheterna mellan konstarterna, något som Svensk Scenkonst saknar en förståelse för i betänkandet. Det är en orsak till att Svensk Scenkonst inte kan ställa sig bakom kommitténs bedömning att jämställdhetsmålen bör vara formulerade av externa krafter, utan istället ska de ägas av den egna scenkonstinstitutionen och dess huvudmän.

Uppföljningsbara jämställdhetsmål för de nationella institutionerna

Förutom den ovan framförda åsikten att scenkonstinstitutionernas jämställdhetsmål bör formuleras av institutionerna själva tillsammans med sina huvudmän vill Svensk Scenkonst framföra följande avseende kommitténs föreslagna mål rörande organisation, repertoar och publikarbete:

Organisation: kvantitativt och kvalitativt jämställdhetsmål

Svensk Scenkonst noterar att förslaget rörande representation på organisationens olika nivåer och områden där åtgärder såsom nyrekrytering och intern rörlighet efterfrågas idag ryms i det jämställdhetsarbete som utförs på institutionerna i enlighet med jämställdhetslagens krav. Samma invändning kan riktas mot förslaget att organisationskulturen ska erbjuda likvärdiga villkor och integritet för kvinnor och män varvid den främsta åtgärden ska vara att öka arbetet mot sexuella trakasserier och trakasserier på grund av kön. Den föreslagna jämställdhetssäkringen av institutionernas resurser anser Svensk Scenkonst

främst ska vara en fråga för institutionernas ledning och dess huvudmän och bör inte styras på det sätt som kommittén föreslår.

Repertoar: kvantitativt jämställdhetsmål

Kommittén föreslår att en 40-procentsregel enligt samma princip som filmavtalet också ska gälla som en "Jämställdhetskod för scenkonsten". Svensk Scenkonst finner dock att den jämförelse som kommittén gör med filmbranschen är problematisk. Film är nästan uteslutande baserad på nyskrivna manus och utgör inte ett kulturarv att förvalta såsom mycket av dramatiken och musiken för scenkonstinstitutionerna. Att ansvara för och förvalta ett kulturarv är en förmån, men även en utmaning och Svensk Scenkonst saknar en belysning av detta i betänkandet. En stor del av vår dramatik och vår musikskatt är ett kulturarv, som vi är stolta över och som utgör en väsentlig del av våra institutioners repertoar. Detta kan inte ändras, men kan belysas på olika sätt. Ett införande av en 40-procentsregel inom repertoaren skulle medföra orimliga krav på kulturarvet, liksom dessutom medföra en snedvridning av samtidskonsten för att "väga upp" kulturarvet. Det är ingen önskvärd utveckling. Svensk Scenkonst föreslår därför att man skiljer kulturarvet och samtidskonsten åt och att den föreslagna jämställdhetskoden avseende repertoaren enbart ska omfatta samtidskonsten, d.v.s. begränsas till den dramatik, musik och dans som har tillkommit de senaste 100 åren.

Publikarbete: kvalitativt jämställdhetsmål

Svensk Scenkonst instämmer i kommitténs uppställda mål att institutionernas utåtriktade verksamhet ska bedrivas så att båda könen ska få del av den på likvärdiga villkor. Detta mål genljuder i Svensk Scenkonsts visionsprogram som antogs vid Svensk Scenkonsts stämma i våras: "våra medlemmar ska ha optimala förutsättningar att utveckla en scenkonst för alla". Svensk Scenkonst instämmer även i kommitténs slutsats att inga procentuella mål bör åläggas institutionerna i denna del. SOM-institutets undersökning från i juli 2006 visar på att inte bara könstillhörigheten påverkar vem som går på teater ect., utan även faktorer som klasstillhörighet, politisk tillhörighet m.m. påverkar i hög grad. Därför är det av stor vikt att publikarbetet analyseras så att det inte exkluderar någon grupp i samhället.

Teater- och dansallianserna

Kommittén konstaterar att Teateralliansen har utformat rekryteringsregler som är helt könsneutrala. Sedan kommittén lagt fram sitt betänkande har även Dansalliansen antagit rekryteringskriterier som även de är könsneutrala. Kommittén föreslår att allianserna skall jämställdhetsintegrera sina verksamheter och återrapportera detta.

De antagna rekryteringskriterierna bygger helt på arbetad tid på statligt understödda scenkonstinstitutioner i Sverige. Svensk Scenkonst avstyrker kommitténs förslag till ändrade kriterier så länge det inte har visat sig att det går att ta fram andra rekryteringskriterier som är lagenliga och som kan upplevas som rimliga och rättvisa. Det kan noteras att endast ett fåtal män kvalificerar sig för någon av det tiotal utlysta tjänster i det nu pågående rekryteringsarbetet till Dansalliansen. Om lika många män som kvinnor skulle anställas så skulle det innebära att huvuddelen av de anställda männen skulle slå ut kvinnor med avsevärt längre kvalifikationstid. Svensk Scenkonst anser inte detta vara rimligt i en verksamhet som inte innebär en anställning i vanlig mening utan snarare är en arbetsmarknadspolitisk försäkringslösning särskilt anpassad till scenkonstbranschens speciella förutsättningar.

Tydligare uppdrag för de scenkonstnärliga högskoleutbildningarna

Svensk Scenkonst har liksom kommittén erfarit att det inom de scenkonstnärliga utbildningarna har skett ett generellt förbättrat formaliserat jämställdhetsarbete och framför allt en ökad medvetenhet. Speciellt gäller detta på teaterhögskolorna där studenterna ofta drivit på denna utveckling. Den allmänna utvecklingen på skolorna i dessa frågor är något som Svensk Scenkonst ser med tillfredställelse på, liksom den kompetenshöjande verksamhet som bedrivs både för lärare och studenter.

I förlängningen innebär den ökade medvetenheten om jämställdhetsfrågorna och den ökade utbildningen inom detta område att våra medlemmars värderingar och beslut påverkas och att jämställdhetsarbetet på våra institutioner blir en mer

naturlig del i alla arbetsprocesser och beslut. Den utvecklingen ser Svensk Scenkonst som mycket värdefull.

Inrättande av ett nationellt uppdrag för genusperspektiv i scenkonsten

Svensk Scenkonst ställer sig positiv till kommitténs förslag att inrätta ett nationellt uppdrag för genusperspektiv i det konstnärliga arbetet inom scenkonsten. Uppdraget kan medföra en breddad och fördjupad dialog på området och driva scenkonstbranschens arbete med frågorna framåt. Samtidigt krävs en djupare analys av kraven och konsekvenserna för berörd institution så att uppdraget utgör en rimlig del av dess totala verksamhet.

Svensk Scenkonst

Ingrid Kyrö
Ordförande

Sture Carlsson
Förbundsdirektör